

ברכה, ומשבעה אוקיות צריך להפריש בברכה, והאוקיא

כמשקל הביצים ואין הלכה כן. היינו מסני שחשבו פשירת האיסה עם הנודש, והשבע וחצי אוקיות דירושלם הן במשקל הקמח בלא גודש, אבל במשקל ביצים יהי יותר מעשרה אוקיות, ומה ראוי שלא שם אל לבו לדעת שרש המנהג של שבע אוקיות וחצי, — (7) אגב ראיתי להציר ע"ד בת"ת שם על מאמר ר"א (יומא פ.) שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורים. דר"א לשיטתו שהוא מתלמידו ב"ש ולב"ש איכא שיעורים אחרים ולפ"ל אמרו יהי הלכה כב"ש וע"כ צריך לכתוב שיעורו, תרי תמיהי קחזינא הכא, א) דהמאמר שמא יבא ב"ד הוא מר אליעזר האמורא ולא מר אליעזר תלמיד ב"ש, ב) דר"א אמר האוכל חלב בזה"ז כר ובחלב לא מצינו לב"ש שיעור אחר מכוית, ועוד הרבה יש להעיר ע"ד והמעיין ימצא, ובדבר ביאור מאמר ר"א הנ"ל שמא יבא ב"ד אחר כר כתבנו לעיל שער ד' הערה ו', ובת"ת שם מאמר ל"ה כ' הה"ג מוואיסצפן דר"א הי' מסופק אם לשער בכל דור לפי מה שנחקטנו הזיתים או דצריכין לשער הכזית שבזמן מרע"ה ע"כ צריך שיכתוב כמה אכל, וכבר בארנו בשער ה' דמשערין רק בזמן מרע"ה ואין בזה ספק, — ועיינתי בתשו' בית יצחק הנ"ל והביא תשובה ליק הנז', והק' שהרי הביצים משתנים לפי המקום ות"י אולי כוונתו על הרוב, וגם ציין לרש"י (שבת טו.) שבמדבר היו ביצים גדולים, ומביא הגמ' (יומא פ.) שמא יבא ב"ד אחר וירבה בשיעורין, ומפרש שיאמר דהביצים נתקטנו בצת שאכל או הזית היה קטן שנתקטן אז, ומקשה ומתרץ ומפלפל, ולא מצאתי בד"ק של הגאון הזה ישוב לתשובה הנ"ל, וגם הפי' לגמ' דיומא, וכעין זה כתב בת"ת שנת תרס"ו (צד 127) הה"ג יוחנן פרישל וז"ל ורק המדה והמשקל א"ר אליעזר לכתוב פן יבא ב"ד אחר ויוסיף על המדה, אף דהשיעור הלמ"ס, כמו שבא רבינו הצ"ח והוסיף על הרביעית כפול משלשה, ואני באתי לספקו עוד ביותר אפי' מארבעה ביצים אף שכלנו סבירא לן דשיעורין הלמ"ס מ"מ בהמדה אנו מחולקים עכ"ל, כעין זה הבאנו בשער ד' הערה ו' מהחז"א באופן אחר קצת ובארנו סתירות לזה מהגמ' וס"י רש"י עיי"ש, — (8) והנה לכאורה יש להחמיר מטעם אחר עפ"י מש"כ המג"א (סי' י"א) שהתוס' (מנחות מא:) גסתפקו בשיעור האגודל אם מודדין במקום הרחב או במקום הקצר של האגודל, ובשע"ת שם (סק"ד) כ' דבמלתא דרבנן אפשר להקל בזה, וכ"כ בשע"ת (סי' ר"י) דרביעית דרבנן חושבין גודל במקום הקצר, אבל הש"ך (י"ד סי' ר"א) כ' מהמער"מ דרביעית דרבנן לא בעינן אצבעות שוחקות וד' בגדל עוצב, ומוכח משם דפכ"פ חושבין הגדל ברביעית כמו גודל של שיעור מקוה דהוא במקום הרחב כיון דהמער"מ לא הזכיר דרך אגב גם קולא זו דמקום הקצר, וא"כ הי' מקום להחמיר בשיעור חלה, דשיעור הרמב"ם הוא עפ"י המדה שעשה ואיהו סבירא ליה דמודדין במקום הרחב כמש"כ בשלמי צבור (סי' י"א) ודברי הרמב"ם בפ"ט מהל' ס"ת מסין לזה (והיינו דשיעור גודל ב' שפוחות באורך וז"ש ברוחב שכ' שם הרמב"ם אינו במקום הקצר), ומצאתי בתשובות הרמב"ם

הירושלמית, היא משקל (75 דרהם), $3\frac{1}{4}$, 240 גרם יא), וכן היא

ירושלים תרצ"ו (סי' קכ"ח) ז"ל ודע כי כל אצבע המוזכר בתורה בכל המקומות הוא רחב אגודל, מאמצע, וכ"כ מתשו' מה"ד, ומשמע דהיינו במקום הרחב (ועי' בדעת תורה סי' ל"ה ס"ק קט"ז מש"כ על תשובות מהר"ם), ובש"צ הנ"ל כי דמש"כ בשם האר"י ז"ל לחשוב ג' אצבעות של כנף הציצית אמה קמיצה זרת (עי' לק' שיעור הכנף) ובגמ' (מנחות מ: :) מוכח דהג' אצבעות הם גודלין, וכ' דג' גודלין במקום הקצר הם שיעור א' עם אק"ו אבל לא הביא רא"י לדבריו, וגם אין לחשוב גודל בשיעור קטן עד"מ 17 מ"מ, ולפ"ז הרביעית שהוא אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים ושבע עשירות אצבע יהי' 53 ס"מ, שהם 53 גרם מים, בערך 16.5 דרהם, והביצה הבינונית לפ"ז 11 דרהם, וזה נגד המציאות דהביצים של איי אפי' הקטנות הם בצרך 14 דרהם, ורק אפ"ל גודל לכל הפחות הוא 19 מ"מ והרביעית לפ"ז 74 גרם, בערך 23 דרהם, וביצה בינונית נ"ך רביעית היא 15 דרהם (עי' סי' ב' סי"ב), ולפ"ז יהיה כלי דשיעור חלה מחזיק 6624 דרהם מים, — ומ"מ אין לחשוב חומרא זו, כיון דבמדידי מפורש לחשוב במקום הרחב, כמ"ש הבי' או"ח (סי' י"א), וכ"כ הגמ"י כמ"ש בד"מ חו"מ (סי' קנ"ד), וכ"כ תשובות הרמב"ם הנ"ל, וכן הביאו האחרונים מתשו' מהר"ם ב"ב (סי' רל"ט) ובדע"ת בהשמטות לסי' ל"ה ס"ק קט"ז כתב דבפסקי ר"מ ריקאנטי סי' שכ"ט כי דמדת אגודל באמצעיתו, והתוס' במנחות רק מסתפקים בזה, והנה ספק התוס' הוא עפ"י גמ' (ובחים סג.) דכבש של מזבח הי' שלש אמות ומחצה ואצבע ושליש אצבע בזכרותו עיי"ש, אבל יש ספרים שאינן גורסין, בזכרותו כלל עי' הגהות לשמ"ק שם, ויש גורסין בזוטרותא וכן גרסת הצורך עי' בתשרי מעיל צדקה (סי' כ"ח) ולגרסות הללו אין יסוד להסתפק בזה, וגם לפי שמפרש המ"צ שם תיבת, בזכרותו דהיינו בעיקרו יסודו שבארץ כמו זכרותא דדמא כבדא (בכורות נח) שפי' עיקרא דדמא, ולפ"ז אינו שיך כלל למדת האגודל, (ובס' דרכי הוראה (פכ"א) מפרש ג"כ זכרות לשון עיקר ומביא גמ' דבכורות הנ"ל אלא דמפרש זה על עיקר האגודל דהיינו במקום המושרש ביד שהוא רחב יותר, ולא זכר שר את המעיל צדקה) וגם התוס' דמנחות הנ"ל כפי הגירסא שלפנינו הוא קשה ההבנה ולכן מגיחים אותו המפרשים, וממילא א"א לדעת בברור כוונת התוס', וגם כל הגאונים שכ' דרביעית הוא כ"ה כספים וקב ת' וזו שבארנו בסי' א' סט"ו ששיעורם שוה לשיעור הרמב"ם ז"ל ע"כ דלדידהו חושבין האגודל במקום הרחב כמו שמדד הרמב"ם, ומפני כ"ז אין להחמיר לחשוב מקום הקצר, וכש"כ דאין להקל לחשוב מקום הקצר אפי' בדרבנן, ונראה דמש"כ השע"ת הנזכר לחשוב רביעית דרבנן במקום הקצר שבגודל, היינו לפי שהאגודל במקום הרחב היו חושבין לשיעור מרובה כמו 2.5 ס"מ, והקילו בדרבנן לחשוב פחות מזה, אבל לחשבון הרמב"ם ז"ל דהאגודל הוא 2 ס"מ, גם השע"ת יודה דאין לחשוב פחות מזה, — יא) הרדב"ז (פ"ו מה"ל בכורים) כי ששיעור חלה שהוא תק"ך דרהם שכ' הרמב"ם הוא 7.5